

శ్రీ శ్రీ భరతయనమః.

శ్రీమద్వేంకటగిరి సంస్థానాశ్రమములలో నొకరగు

శ్రీమాకా శ్రీమత్కామాండూరు

శ్రీనివాసాచార్యకవి

ప్రణీతమగు

శ్రీ

మహాభారతారణ్యపర్వమునందలి

ఋష్యాకాండీకరణముతోఁ జేర్చఁ బడిన సంపూర్ణమైన
యక్షప్రశ్నములు.

ఇది

శ్రీమద్వేంకటగిరి సంస్థానాధిపతులచే

వముద్రితగ్రంథమింతామణియందుఁ

బ్రకటనమునకై పనుపఁబడి

తదధిపతులగు

పూర్ణ రామకృష్ణయ్యచే

ప్రయోజన పీఠికతో ముద్రితమై, ప్రకటితమయ్యెను.

ఎంపరరు ముద్రాక్షరశాల.

నెల్లూరు.

1904.

ఉపోద్ఘాతము.

శ్రీమన్నారాయణాంశ సంభూతులగు వ్యాసభట్టారకులచే విరచితమైన శ్రీమహాభారతము నాంధ్రీకరించిన కవిత్రయము యథాసంస్కృతముగావ్రాయక యొకొకచోఁగథను సంగ్రహించుచు వచ్చిరి.

ఏయేచోటులనెట్లు సంక్షేపించినను ధర్మస్వరూపులైన ధర్మదేవతాధర్మజుల యమానుషములును నత్యద్భుతములును నైనప్రశోత్తరములగు యక్షప్రశ్నములునాఁ బ్రసిద్ధికెకిరైన వానిలో సగమునకుమించి పొనుంగువడియుండుట యొప్పియుండలేదనియు, సంస్కృతము నెఱుంగని యాంధ్రులకు నవి యగోచరంబనియుఁ గొందఱునామిత్తులు, లుప్తశ్లోకములను దెలింగించమని ప్రోత్సాహపఱచినందున వానినియథాసంస్కృతముగ నీలకంఠవ్యాఖ్యానము ననుసరించి నానేర్చినవిధంబున వ్రాసితిని.

ఎఱ్ఱపెగ్గడగారు తెఱిగించినవానిని నారచించినవానినిఁ బ్రశోత్తరము లామూలాగ్రముగాఁ దెలియుటకై వరుసగావ్రాసితిని. అందుఁ బూర్వ విరచితములు ప్రాచీనము లనియు, నాయొనర్చినయవి, నూతనము లనియు నాయాపద్య ప్రారంభములయందు వ్రాయఁబడినవి.

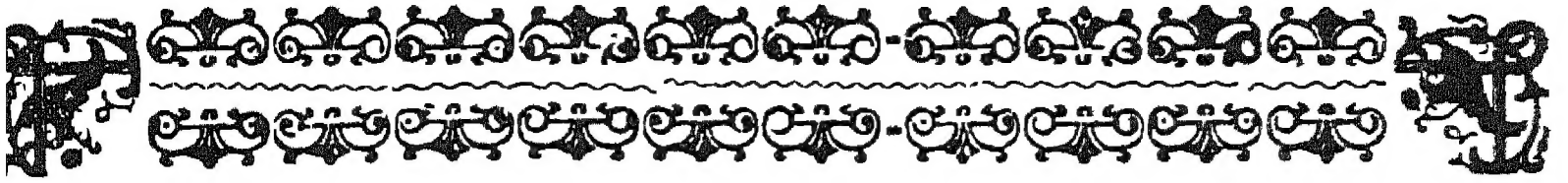
ప్రబంధ పరమేశ్వర బిరుదాంకితులగు నెఱ్ఱపెగ్గడగారి పద్యముల వరుసలో నాపద్యములుండుట దివ్యవజ్రమణిమాలాంతర్గత కాచమణుల భంగి నొప్పనని నమ్ముచున్నాఁడను.

ఇందలి కథాసందర్భము దెలియుటకై ప్రశోత్తరములకు ముందుఁగొన్నియుఁ గడపటఁ గొన్నియు భారతములోని పద్యములు వ్రాయఁబడినవి.

ఇట్లు సుజన విధేయుఁడు

శే 29 ది ఆక్టోబరు
1903 సం॥

కొమాండూరు శ్రీనివాసాచార్యుఁడు.
శ్రీ వేంకటగిరి సంస్థానాశ్రితుఁడు.

పూండ్ల రామకృష్ణయ్యచే వ్రాయబడిన

యక్షప్రశ్నముల పీఠిక.

—o—o—o—

1. ఈ గ్రంథమును శ్రీమాన్ కొమాండూరు శ్రీనివాసాచార్యులవారు రచించిరి. వీరి పుడు శ్రీమద్వేంకటగిరియందు నివసించి, వృత్తంతరముచే జీవయాత్ర డ్రుచు, శ్రీవేంకటగిరిసంస్థానాశ్రితులలో నొక్కరైయున్నారు. ఈ గ్రంథమే వీరి ప్రథమకవిత్వముగాదు. వీరు ప్రప్రథమమునఁ గపిలాచిత్రకాయోపాఖ్యానమును వ్రాసియున్నారు. ఇది ముద్రితము. మఱియు, “చేతాళపంచవింశతి” అను విక్రవాదిత్యవిజయము నించుమించు 2000 పద్యములుగలదానిని (ఇది యముద్రితము) పెండిము ‘యదులైలమాహాత్మ్యము’ అనుదానిని (ఇదియు నముద్రితము, 1600 పద్యములం గలది) ఋతువిలాసమును మఱియుక కల్పమును ననేకచాటుధారలను రచించియున్నారు. వీరి వయస్సు 42 వత్సరములుండును. వీరితండ్రిగారును బండితులుగనుండి గ్రామ్యము నెల్లూరిపురమతలి యందే నివసించుచుండిరి.

2. ఈ గ్రంథకర్తగారు వ్రాసిన యుపోద్ఘాతమువలన విషయమంతయుఁ గూర్తులకుఁ దెల్లము. కవిత్వయముయొక్క భారతాంధ్రీకరణముంగూర్చి యొక్కడ పీమెక్కువగా వక్కాణింప నక్కఱుఁ గలవారముగాముగాని వా రనేకఘట్టముల గోఁదమయిష్టానుసారముగా నప్పటి దేశకాలపాత్రముననుసరించి వ్రాసియుండురని తోచుచున్నది. అట్టిముక్తపదములలో “భగవద్గీత” లొకటియై యందొక నగపడెడిది. దీనిని శూద్రాదులు విసరాదనియో, పఠింపరాదనియో, మఱియేకారణమో యూహింపఁజాలముగాని యాంధ్రమునఁబూర్తిగాఁ దెలిఁగింపఁపూనినారు. ఇంక నిట్టిఘట్టము లనేకములున్నవి. వానివిషయము ప్రకృత మనవరముగాన విరమించితిమి.

3. ఇయ్యక్షప్రశ్నముల నందాంధ్రీకరించినవారు శ్రీమన్నృసింహపురాణము గావించుము మొదలగు గ్రంథరాజములఁదెనింగించి “ప్రబంధపరమేశ్వరుఁడు” అని

పేరువహించినట్టి యేతాప్రెగ్గడగారు. కారణమేమో తెలియదుగాని, మూలము నున్నప్రశ్నోత్తరములనన్నింటినిఁ దెనిఁగింపని విషయము విచారణీయము. ఇదిభగవత్తలవంటి వేదాంతవిషయముంగలదియుఁ గాదు. మఱియు నాంధ్రీకరించుటకు గ్రంథాహుళ్యముగలదియుఁ గాదు. ఇప్పట్టిన సంస్కృతమున పుమారు 150 శ్లోములున్నవి. వీనిలోఁగొన్నింటి నాంధ్రీకరించుటకును, మఱికొన్నింటిఁ దెనిఁగింపకుండుటకునుగల హేతువగపడదు. అట్టిబుప్తశ్లోకముల నాగమాంతాద్ధమలెవ్వయ్యగోచరింపవు- ఇంతియగాదు. ఒక్కొక్కశ్లోకముననున్నట్టి విషయములఁగొన్నింటి కైకొని కొన్నింటిమానినారు. ఒక యుదాహరణముఁ గనుఁడు.

శ్లో॥ ఇంద్రియార్థాననుభవక బుద్ధిమాకలోక పూజితః

సమ్యుతః సర్వభూతానా ముచ్ఛ్వసక కోనజీవతి॥

అను నీ శ్లోకమునఁగల పూర్వార్థమునంతయునదలి యుత్తరార్థమునంగ 'ఉచ్ఛ్వసక కోనజీవతి' అనుదానిం బ్రశ్నోత్తరముతోఁజేర్చి యిట్లు

క॥ నాపుడు నతఁ డాతనితో । జీవన్ముతుఁడెట్టివాఁడూ చెప్పమనుటయుకా దేవాతిథిపితృభృత్యజ । నావళులకు నిడక కుడుచునతఁడనిచెప్పెక ॥

అని వ్రాసిరి. పైశ్లోకమునకుఁగల ప్రత్యుత్తరము సంస్కృతమున నిట్లు కవులముగ వ్రాయఁబడియున్నది.—

శ్లో॥ దేవతాతిథిభృత్యానాపితృణామాత్మనశ్చయః

సనిర్వపతిపంచానా ముచ్ఛ్వసన్నసజీవతి॥

పైపద్యము మూలానుసారిగాదనియెంచి యిక్కని ప్రశ్నోత్తరశ్లోకముల మరలఁదెలింగియున్నాఁడు. వానిని 3- 4- పుటలలోఁగనవచ్చును.

పై శ్లోకములవరుసయందు త్పత్రియధర్మములు ప్రారంభమైనట్టి శ్లో॥ త్పత్రియాణాందేవత్వకశ్చధర్మః సతామివ' అనుశ్లోకముమొదలు వరుసగా 4 శ్లోకములను వదలినారు. అప్పుల మూఁటి నాంధ్రీకరించిరి. తర్వాత రెంటి వదలిరి. మరల రెంటి నాంధ్రీకరించిరి. ఆపిమ్మట మూఁటిని విడచిరి- వెండియు నొకదానిఁ దెనిఁగించిరి. అవల 16 శ్లోముల వదలిరి. సమష్టికిఁ బ్రశ్నోత్తరములుచేరియింపుమింపుగా 70 శ్లోకములకుఁజైఁగా నాంధ్రీకరింపకమానిరి. ఇన్నింటిఁ దవ యిష్టానుసారముగ మానుటకుఁగలకారణమరయునది. అది వాచామగోచరము.

3. ఎఱ్ఱన గా రాంధీకరించిన పద్యములకును మూలమునకుఁ గొన్ని భేదము లగపడుచున్నవని వ్రాయుటకు జంకుచున్నారము- అయినను బండితసింహులిదమి తమని నిర్ణయించి, యోగుబాగులందెలిపినంగదా యిట్టివిషయము లోకమునకుం బ్రయోజనకారియగునని మేమిట్టి తెంపరితనము నవలంబించితిమి- ఈ గ్రంథమున 7వ పుటలోనున్న 4వ పద్యమునందలి 'విషమనంగ నెయ్యది' అను ప్రశ్నమునకు వెంటనే వ్రాయఁబడిన పద్యమున 'విషమగు విప్రధనము' అని యగపడుచున్నది. మూలమున 'ప్రార్థనా విషమ్' అనియున్నది. ప్రార్థించుట విషమని మూలాభిప్రాయము- ఇట్టిమార్పు నొనర్చుటకుఁగల కారణమరయునది.

వెండియు 6వ పుటలోనున్న ప్రశ్నమగు వచనమునందు "మనుజుం డెయ్యది పరిత్యజించి సర్వజనప్రియుండును, నిశ్శోకుండును, నర్థవంతుండును, సుఖియును నగు" అనుప్రశ్నమునకు వరుసగా వ్రాయఁబడిన యుత్తరములలో "విశవే యర్థాధ్యుడగు లోభ మొనర విడిచి" అనియుత్తరమున్నది. మూలమున "కామం హితార్థవాక్ భవతి" అని యున్నది. పద్యమున లోభ మొనరవిడిచి యని యుండుటకును శ్లోకమున "గామంహిత్యా" అనియుండుటకును గల కారణ మరయునది. కామక్రోధలోభమోహములకు భేదమున్నదిగదా. కామమనఁ గోరికయని యర్థము. అదియే యాశ. లోభమన్నఁ బిసినితనము. ఇదియు నొకవిధమగు నాశమని కొందఱి యభిప్రాయము. ఇందలి యుక్తాయుక్తమును బహిరంచునది- మరియు 11వ పుటలోనున్న "నీ॥ శ్యామాంగు నారక్త జలరుహనేత్రు" అనునీసము స్వేచ్ఛగా వ్రాయఁబడినది. దీనిమూలశ్లోకముల "యస్య నాగసహస్రాణాం దశ సంఖ్యేన వైబలమ్" అని భీమునకు విశేషణవాక్య మగపడుచున్నది. దీనియర్థమే యిందగపడదు. ఇందులకు నానీసమున 'భీమఫల్గును లతిభీమబలులు' అని మాత్ర మగపడెడి- ఈ ప్రీతిపద్యము నాలుగైదుశ్లోకములకుఁ దెలుఁగుగ నగపడుచున్నది.

వెండియు 7వ పుటలోనున్న 'అనిన నతఁడు లోకమున కెయ్యదియ చిక్కు' అను పద్యముయొక్క మూలశ్లోకమునఁ గట్టకడపటిపాదమునందు 'తతఃపిబ హరస్వచ' అనియున్నది. ఈపాదభావమే పద్యార్థమునలేదు. ఇందులకుఁ గారణము మృగ్యము.

4. ఇంక నీనూతనకవికవిత్వము, రసవంతమై, పొల్లుపదములు తెలుచులేక మూల్యనుసారమై యుప్పుచున్నది. 9వ పుటలోనున్న నీసపద్యమున 'నక్షయ్యనరకంబు

శనుభవించుననునది పునరుక్తియని కొందఱకు సంశయమొనరెడిని. ఇది మూఁడు శ్లోకములకుఁదెలుఁగు. ఆ శ్లోకములలోఁ బ్రతిశ్లోకమునకును గట్టుకడపట 'సోక్షయం నరకం వ్రజేత్' అనియున్నదిగాన దీనిని ద్విరావర్తము ప్రయోగింపఁబడినది. సంస్కృతముననున్నట్లే యిందున మూఁడుపద్యములుగా వ్రాసినచో నీపునరుక్తి తప్పి యుండుఁగాఁబోలు. 4వ పుటలో నఖిలభూతములకు ననుపద్యమున "మోక్షసాధనం బదెద్ది" అని ప్రశ్నవ్రాయఁబడియున్నది. మూలమునందు "అమృతం కింస్యే ద్రాజేంద్ర" అనిమాత్రమే యున్నది. మోక్షమెయ్యదియను నర్థమునిచ్చు పదము లందున్నవి గాని మోక్షసాధనమెద్దియను నర్థమునిచ్చుపదములు మూలమున లేవు. ప్రత్యుత్తరమున 'సనాతనధర్మ మదేచెలంగు నీషితిపయి మోక్షపుం బదమొగిం ఘటయింపఁగఁజేయు మార్గము' అనియును వ్రాయఁబడినది. 'సనాతనోఽమృతోధర్మో' అని ప్రత్యుత్తరము మూలమందున్నది. దీని న్మూల విరుద్ధమనఁజనదు. ఇది సంస్కృత వ్యాఖ్యానానుసారముగ వ్రాయఁబడియున్నట్లు గ్రంథకర్తగారే నిర్ణయించియున్నారుగదా. కొన్ని పద్యములు మూలముతోఁ దులఁదూఁచివట్టియున్నవి. అట్టివానిలో నొకదానినిమాత్రమిం దుదాహరించెదము. ఇందు నెనిమిదవ పుటలోనున్నట్టి పద్యముం దీనిమూలముం గనుఁడు.

క॥ మునుతద్దానిని స్తైర్యంబనిచెప్పిరి ధైర్యమెయ్యదనిచెప్పిరి నె

మ్మిని స్నానంబననెయ్యది యెనయం దానంబనంగ నెయ్యది చెపుమా॥

శ్లో॥ కింస్తైర్య మృషిభిఃప్రోక్తం కించధైర్యముదాహృతమ్

స్నానంచకింపరంప్రోక్తం దానంచ కిమిహోచ్యతే॥

5. ఇంక నిక్కవవ్రాసిన గ్రంథములలోనుండి కవితాశైలి తెలియుటకై కొన్నిపద్యముల నిందుఁ బ్రకటించుచున్నారము.

ముతువిలాసము.

చ॥ వికనీత సీరజాస్యయును విస్ఫురితోత్పల భాసురాక్షియున్

వికచ మసౌజ్ఞ కాశరుచి విభ్రమితామలచేలయుం బ్రభు

ల్ల కుముదకాంతిపుంజ గుణిలాసయనౌ తరుణీవతంస మ

ట్లకుటిలలీలనొప్పు శరదాగమమిం పెనయింప కుండునే॥

శరత్తు.

చ॥ సరస సుమాసకావళుల సౌరభముల్జనియించు మోములన్
బరువడిఁ బుచ్చునూర్పుల సువాసన లంగములందుఁ బర్వ నాం
దొరుపుల మేనులాక్కటిగ నొప్పఁగ దంపతులొయ్య నిద్రలం
బరఁగిరి కాము కేళులను బల్విడిఁ జొక్కి విచేష్టితాంగుతై॥ హేమంతము॥

చ॥ పులు దుడువంగమించు బలు పొన్నలెనున్న మెలుంగుమేనులున్
గొలుకులక్రేవఁ గెంపుఁజవిఁ గుల్కుచు వీనులనానుకన్నులుం
గలిగి నిశావసానములఁ గాంతలు గేహములందుఁ గ్రాలి ర
జ్జలజ నివాసినీక్రమతఁ జారువిలాసము తేర్పరింపుచున్॥ శిశిరము॥

చ॥ కటులను లంబమేఘులలు గల్పించుంగవలందు హారముల్
పటుతరమన్నథాన్త్ర పరిచాధిత కోమలగాత్ర వల్లులున్
దటుకునఁ దాల్చి యమ్మధువు దార్కొనఁగోయిల లట్టుపల్కు న
క్కుటిల శిరోజ లుమ్మడిసి గ్రోల్కొని రొక్కటఁ బాంథచిత్తముల్॥ వసంతము॥

చ॥ పరిసి పిలుందు లానఁగను బెంపుగఁ గ్రమ్మ శిరోజపాళితోఁ
బరిమళ మంజుల ప్రసవ ధాసురమాళి తటాలితోడ బ
ల్పరులను మించుగు తమగు చన్నులతోడను మద్యవాసనా
కరముఖపద్మితోఁ కనుం గాముకకోటిని దన్నిరంగనల్॥ వర్షర్తు॥

గ్రీష్మర్తు వర్ణనము.

చ॥ తివిరి నిదాఘవేళ యరుదెంచెను బోఁటి కరంటవేడిమిన్ ।
నైవ డెడి వేవెలుంగు భజనీయుఁడుగాఁదగు చందమామయున్ ।
జులి మనుంగ నింపగు నుదంబును రమ్యదినాంతసంఘమున్ ।
సవసవగా శమించిన యనంగుఁడునై కడునొప్పమీఱఁగన్ ॥

చ॥ ఇరులగమి హరించు రజనీనునిచే మురిమించురాత్రులున్ ।
హరువుగఁగ్రాలు చిత్రజలయంత్రములంబాలుపారుగేహముల్ ।
సరసలఁ జంద్రకాంతమణిజాల విత్తర్దులుగల్గి చెన్నుగన్ ।
బరఁగె నిదాఘవేళఁ జనవార మనోజ సుఖోపభోగ్యమై ॥

చ॥ అనువుగనొప్పె గ్రీష్మసమయంబున రాత్రులు చందనాదులకా
మునుకొనుమంచితావుల సమున్నతవైఖరిమించుమేడలుకా ।
ఘనకబరీ ముఖాసల ఒకంపితమద్యము లంగజోరుదీ ।
పశమగుతంత్రిపాటలు నవంబుగఁబ్రోడలకింపుఁగూర్చుచుకా ॥

చ॥ వలిపపుటాల్లెకట్లఁ జెలువంబగు మేఖలల న్నితంబముల్ ।
మలయజిచర్చల స్వీచులమూక్తి కహారములకా గుచంబులుకా ।
జలములనాడి యిడ్డ పలుచందపుఁదావులఁబొల్చుపెన్నెరుల్ ।
గలిగి ప్రియాశితాపములఁ గ్రన్ననఁచావుదు లోజఁ గామినుల్ ॥

చ॥ ఖరకర చిత్రరశ్మిలను గ్రాఁగి కరంబు విదహ్యమానమా ।
సరణినిఁ ద పరేణువుల సంతతిరేచి యథోముఖంబుగా ।
గిరిగొను వక్రయాసములఁ గేరి పొరిం బుసపెట్టు గాలి య
ప్పరునున నెమ్మి క్రింద భువిఁబ్రాఁకెడి సత్పణిభంగిఁ గ్రాతెడుకా ॥

చ॥ అనిశము రాగరంజితములై తగు లత్తుక లింపుఁజెంపఁ జె ।
న్నానరెడి నూపురప్రభలనొప్పు రళించు వధూపదంబులకా ।
మొననెడి రాకపోకలను మ్రోయు మనోహర హంసకధ్వనుల్ ।
జనముల మానసంబు లవశంబొనరించెను శంప రాకికా ॥

ఉ॥ మంచుల మించులందొలఁకు మూక్తికహారము లొప్పుమీఱఁగా ।
సంచిత చందనద్రవ సమర్పణఁజేసి వధూకుచంబులుకా ।
గాంచనమేఖలా లసిత గాఢ నితంబము లింపుఁగూర్చి వే ।
జెంచె సముత్సుకంబు పృథివీజనకోటి మనోంబుజంబులకా ॥

చ॥ సపురుగ నింపుఁగూర్చు తనుసంధుల నెల్లెడ నోలిఁ జెవ్వుటల్ ।
దివిరి ద్రవించుచుండ బలుతేఁకువ దట్టపువాసముల్వేసకా ।
దివిచి యలంతియొల్లియలఁ దిప్పని చన్నులమీఁదఁగప్పి ర ।
య్యవసరమందుఁ బ్రోడలగు నంబుజపత్ర విశాల లోచనల్ ॥

ఉ॥ గందపునీటితుంపురులఁ గైకొని వీవనఁబుట్టుతెమ్మెరల్ ।
సెందిన హారము ల్వాలయనీజ్ఞేవుగుబ్బులమీఁదిపూఁతలుకా ।

గ్రంధుగ వీణలంబూడము కాకలి గీత రవంబులపు గు ।
 స్కందీనయట్టులుండు మరునుద్ధతి వేల్కొనఁజేయనేరెచెక్ ॥
 ॥ తేల్లం వీద్యేతియులను దిన్నని జవ్వచులొలి రాశ్రులం ।
 దల్లనఁజొక్కి కూర్కఁగఁ దదాననముల్లడు నుత్సకంబు గలి ।
 ధల్లఁగఁజూచి చూచి కడుఁదేఁకువ రే తుదలందుఁ దోఁచు జా ।
 బిల్లికరంబు సిగ్గుగొనువీఁకను బాండురత స్వహించుచుక్ ॥
 ॥ ఇంతులఁబాయుటక్ దటుచుటింగలమెంతయు మానసంబులక్ ।
 బంతముమీఱ నేర్పఁగఁ బ్రవాసుల సహ్యమరుత్సమాహతా ।
 త్యంత పరాగపుంజముల నబ్జహితోగ్రకరప్రతాపితా ।
 నంతనుగన్ను శ్రేత్తికనఁరాలరిఁకేమనఁబాలరియ్యెడక్ ॥
 ॥ మృగములు వెల్లుఁబెండలను మిక్కిలితాపముఁబెంది యెంతయుక్ ।
 దగగొని చేటుపాటులను దాటువులెండి వనాంతరంబులక్ ।
 బాగులుచు సంజన చ్ఛవినిఁబోలి చెలంగఁగ నీశులంచొగిక్ ।
 గగనముఁజూచి నిక్కెడుఁ దగం దలపు ల్పొలిపోవుచుండఁగక్ ॥

— బేతాళపంచవింశతిక. —

॥ అచ్చపలాంగి నోవుగతి నందముగా సృజియింపి నల్ప దా
 నాచ్చెముతేని యాబిడ మహిచిత సౌవ్యవమటైచూచి ము
 న్నచ్చర మచ్చకంబులను నచ్చుగఁజేసెడునాఁడు, నాకు, నీ
 మెచ్చగునేర్పు గల్గదని మిక్కిలి చిన్నతనంబు నొందెడుక్ ॥
 ॥ కలదిలఁ బూర్వతోయనిధిగట్టున నొక్కపురంబు దేవతా
 నిలయముల స్మనోహర వసీ నిచయంబుల రమ్యభిత్తి కా
 వలయిత సౌధ గేహముల భవ్య తటాక సరోవరంబులక్
 వెలయుచుఁ దామ్రలిప్తమన వేలుపుతేని పురంబు డంబునక్ ॥
 ॥ యువజన మానసంబులను నుద్ధతిమైఁ జటుపుచ్చు నమ్మనో
 భవుఁ డసమానకోపమున వంచిన విండ్లన వల్లికావళుత్
 సవురుగ నెక్కువెట్టు శరజాలమనంగ లతాంతకోటులం
 దవిరళలీలఁ గూర్చు గొనయంబు లనంగ నెసంగె భృంగముల్ ॥

అ 1.

అ 2.

అ 3.

క॥ మనసీజ చూత శరార్చులు మనమున దరికొనఁగ వివశమాన యగుట న
న్ననఁబోడి వీణ మొఱసెను ననుఁగుంజెలివోలె వ్యాకులా లాపములకా॥ ఆ

క॥ మదను విరివార సమ్మల కెద యమ్మలపొదిగ నయ్యె నిక వో సఖ నా॥

మది మోషణ మొనరించిన మదిరాయిత నేత్రఁ గూర్చుమా యెట్లయినకా॥ ఆ

— శ్రీ యదు శైల మాహాత్మ్యము. —

ఉ॥ అన్నున మోముదమ్మి తెలుపారెను బోసముమీది వాచపుల్
సన్నగిలెకా మెఱుంగు వలిచన్ను మొనల్ నలుపొందె దోడుతో
సన్నపుఁగొనుదీఁగ విలసద్గతి బల్కుగడించె నెన్నడల్
దిన్ననఁగాంచె నెద్దురలు తిఱవయ్యెను నాఁడునాటికికా॥ ఆ

క॥ చిలువ వసించెడు నెలపున నెలపుకొనన్వచ్చు, మండు నిప్పుల నడుమకా

నిలువఁగవచ్చును హరిభక్తుఁ గలఁచెడువానియింటఁ గూడను నిలువకా॥ ఆ

చ॥ చెరువగు పూవుగుత్తులనఁ జిక్కనిచన్నులు, మల్లికా సుమా

వళియన బ్రదంబులును, వల్లునకా భుజముల్ చివుళ్లనకా

దొలఁకెడు పాణులుంగలిగి తోరపుఁబాపులు సొంపునింపఁజె

న్నలరు వసంతవల్లరి సురాధిపుఁ గొల్వఁగవచ్చె నయ్యెడకా॥ ఆ

చ॥ ఓరిసినపూవుగుత్తుల స్రవించెడు తేనియలాని యాముసం

బరిగొనియాడు శుష్కెదల పాటలచే, బలునీటుఁగాంచె న

ప్పరిసరసీమనుండు నవ పల్లవ కుట్టల పుష్ప మంజరీ

పరివృత భూజసంతతులు పయ్యెర కుంకుమ రచ్చపట్టుతై॥ ఆ

చ॥ బలితపుఁగొప్పు లామ్రనవపల్లవనీలఁ గ్రాలు వాతెఱల్

వలుదచను త్పెడంగు నిడు వాలికచూపులుఁ బల్కు నేర్పులుకా

నెలజిగి మించుమోములును నిద్దపుఁజెక్కులుఁగల్గి రూపపుం

బలు గరువంబు పంచికొన భామినులొప్పును రుర్వి నిక్కలికా॥ ఆ 6

— కపిలాచిత్రకాయోపాఖ్యానము. —

చ॥ జలజభవుండు గూర్కుతటిఁ జాపలబుద్ధి శ్రుతిప్రపంచముకా

బలభుజఁడర్థిదొంగిలి యభంగురతకా జలరాశి డాఁగ బ

ల్పలమున రక్కసుం గెడపి చయ్యనఁ జూఁజడవు వీరించి క
ర్మిలి దయివాఱ నీగు ఘనమీన విఘండోగి నన్నుఁ గావుతక॥

॥ ఘననక్షో భముగాఁ గుమారుఁ గడు బామువ్వెట్టుచుక శౌరి నీ
సవిధస్తంభమునందుఁ జూపుమని యాస్తంభంబుఁ జే వ్రేయ ను
చ్చవమై దుర్మదరాత్రుసం జమరి భక్తశ్రేష్ఠుఁ బ్రహ్లాదుఁ గం
దువతోఁ బ్రోచిన నారకేశరినిఁ గొల్తుక భక్తిజైవాఱఁగక॥

॥ కనియెక గో తిలకం బుదగ్రతరు శాఖానూనప్రచ్ఛాదన
త్వ నిగూఢోగ్రతమో వికారముఁ గరివ్యాఘ్రూది సద్రా విని
ద్ర నితాంతోద్ధిత నాసికాపుట గళద్దాఢ ప్రఘాత్కారముక
ఘన గర్జోపమరాద్ర సింహ నినదాక్రాంతంబుఁ గాంతారముక॥

॥ కందనిమేనితో నిలుఁగుగానని డెందముతోడ నత్రువుల్
జిందని కన్గవన్వలయు తేరుచితో విషయంపుఁ బెపుతోఁ
క్షంధున సన్నగిల్లి పతకాల్పదనట్టి మెలుంగుతో భయ
స్పందముచెందక శ్మహిత చాతురి నిట్లని ధేనువంతటక॥

చాటుపులు.

॥ మదగజయాన? చెక్కటనమర్చిన కస్తూరపత్ర భంగముక
జెడగడు, గుబ్బచన్నులను జెందిన గందముఁట్లు దక్షులక
బాదరెడు కజ్జలంపుఁగఱ వోవడు, పీడెపుమోవిఁ గెంపుడా
ల్వదల దిదేమి? నీయలుకవల్ల నె, నీపతి బాలుఁ డాటనా॥

॥ కాంతజాతికళయుఁ గనలేని విభుఁడింద్రాభోగియైనవాని పొందుకంటె
నతను శాస్త్రవేదియగు కాంతుతోడిసల్లాపమొసఁగు మదము లలనకెపుడు॥
॥ సారము నసార మరయంగ నేరకుండు యువతిసంభోగ సామ్రాజ్య యుక్తికంటె
సార విద్యోషి దుత్కంఠచారుపీఠానావళితే యౌవనులకింపు నమతఁజేయు॥

॥ కలదొకవాపి మింట నటఁ గన్పడు బంగరుమెట్ల నీలపుం
జెలువపుఁ చిన్నత్రోవ పయిఁ జెన్నగు చందనయుక్తి బోడుగా
మల తేనెగుం గృతార్థి సుగమంబులు మీఁద సుధాంశుసమ్మళిం
బలవడుచుండుటక గులభమా నమృతం బటఁజేరువారికిక॥

6. ఈ వేంకటగిరి సంస్థానమునా రిదివఱ క నేక గ్రంథముల రచియించు రచియింపించుచు, నట్టివానిముద్రింపించి ప్రకటించుచుఁ దత్కర్తల సహాయమునఁ బ్రాసాభిమానులగు విద్యాపేక్షులకుఁ దమ గ్రంథములూరక పంపుచు నుండునట్టి యమంతయు నందఱకుఁ గరబదరాయమాణము. వీరుచేయించిన “శివుపాలన మహా నావ్యము” నీ 1904 సంవత్సరపుఁ బట్టపరీక్షకుఁ జరువిద్యార్థిబృందము నకంతకు సుచితముగ నిచ్చినారన్నఁవయమే నారి భాసాభిమానితను జెప్పక చెప్పుచున్న గదా- వీరు విద్యాపాగరమున సత్కృతసహాయతచే సంతతము సంచరించి పు గడిగినమఃతైంబులఁబోలు పాత్రంబుల నలనఱఁగొనుచుందురు. అట్టి గ్రంథములనిదియొకటియై యున్నది. ఈగ్రంథము ముద్రించునట్టివిషయములో వారియభిప్రాయము మిట్లు జేటఁబఱచిరి.

“మేము పంపిణీకరణమున నిది ముద్రిణీయంబని యెన్నవలదు. ఇం నూతనపద్యములు మూలానుసారములవునా, కావా, కవితయం జెదేని లో మున్నదా, యిదియంతయు నితరులవలనఁ చెలియఁదగినది. మేము చేయించిన మాకునింపుగా నేయుండును- అట్లుగాదు- తమవంటివారివలనం దదలఁకంబుక నేటింగి యుక్తముగా నున్నచో ముద్రించునదియనియుఁ గానిచో ముద్రింపక లేదనియు మా యభిప్రాయము-”

అనివారు 23-11-03న వ్రాయించిన లేఖ లేఖుల శుభలేఖం బోలియున్న గదా- మఱియు వీరిట్టి లోకోపకారకములైన కార్యము లనేకములు చేయుచు యున్నారు- విద్యావిషయికమునం బ్రవర్తించువారికి నూర్లకొలఁది సహాయముఁ యున్నారు- చేయుచున్నారు- చేయఁగలరు- ఇట్టిసంస్థానము సర్వజ్ఞునింగమనీం మొదలుగ నేటిదనుక “విద్యత్సంస్థానము” నాఁ బ్రసిద్ధిపఱచినట్లై యెప్పుటికిని ధిక సంపత్సమృద్ధితో నిల లలి వెలయుఁగావుతమ.

నెల్లూరు,
15-2-04.

పూర్ణి

“అముద్రితగ్రంథచింతామణి”
పత్రికాధికారి

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ మహా భారతా రణ్యపర్వమునందలి

యక్ష ప్రశ్నములు.

—o—o—o—

ప్రాచీనము. మ॥ విను మేనొక్కబకంబ నిక్కొలనుశృంగీనాథనా సామ్యసీ।
యనుజల్బద్వచనంబుఁ గైకొనక తోయసావధుతై యిష్టిధం।
బునఁ బ్రాణచ్యుతిఁ బొందిరీపునుఁగడు న్నాహంబునక సాహసం।
బునకుంజొచ్చిన నట్లయమ్యెను సుమీ మున్మున్న వారిఁచితిక॥

ప్రా. క॥ ఏకడిగినయర్థములకుఁ భూనుత యుత్తరములిచ్చిపాలుపారఁబయః।
పానము నేయుము నాపుడు। నానిర్మలచరితుఁ డంబరాభిమఖండై॥

ప్రా. వ॥ ఆయ్యా నీలబకరూపధరుండవైన రుద్రుండవో పావకుండవో పవనుండవో
యట్లుగానినాడు కులపర్వతప్రతిమతైన నాతమ్ములంబడఁద్రోఁచునట్టి బలంబు
పులుఁగులకుంగలదే దేవాసురగంధర్వయక్షాదులకుదుర్జయులైన యివ్వరుల నిట్లు
జేసి నీవు కానివాడపోలఁ దొలంగియున్నవాడవు నాకు నదృతభయంబు
లొక్కటం బొడమెడు నీ వెవ్వడవు నీ తలంపెయ్యచిచెప్పి నా హృదయవేదన
నపనయింపవే యనిన నదృశ్యభూతంబిట్లనియె॥

ప్రా. ఆ॥ కారవేంద్ర బకముగానునే విను మొక్కయక్షవరుండనిచట నన్నదీయ।
నికృతిఁజేసిపడిరి నీతమ్ములందఱు। ననుచునాక్షణంబు యతనియెదుర॥

ప్రా. మ॥ నిలిచెం దాశసమన్నతాంగుఁడు మహానిర్ఘోష సంతర్జితా।
ఖిలభూతప్రకరుండు దీర్ఘవిపులగ్రీవుండుదంష్ట్రాసము।
జ్వలవక్త్రుండు విరూపలూచనుఁడు తీవ్రస్ఫూరతేజోభునుం।
డలిఘుం డాసరసీతటాగ్రమున నయ్యత్నుండు ఘోరాకృతిక॥

ప్రా. వ॥ ఇట్లునిలిచి కాంతేయాగ్రజునకిట్లనియె॥

ప్రా. క॥ నాయనుమతిలేకుండఁగ। నీయుదకముఁ ద్రావిరేని నెవ్వరైనక॥
ధీయుత చతురు నీవటు। సేయవు సమ్యక్విచారశీలుఁడవగుటక॥

ప్రా. వ॥ కావున మదీయంబులగు ప్రశ్నంబులకు తరంబులు నెప్పుమనిన నతండు మహా
త్వానీని తంబునకు సరివచ్చునట్లుగాఁ జెప్పనాబోటివానికి శక్యంబగునే
యైనను నా నేర్పు విధంబునంజెప్పెద నడుగుమనిన నయ్యత్నుండిట్లనియె॥

ప్రా. క॥ దినకరు నెయ్యది నడపును॥ దినకరు నెవ్వరుగొలిచి తిరుగుదురదే॥
పుని యస్తమించు లేమిట॥ ననఘ తదాధారఘాతమదియెయ్యదియో॥

ప్రా. తే॥ అనిశధర్మజుండిట్లుచు నబ్జహితుని॥ నడపుబ్రహ్మంబు సురకొటినడచుఁగొలిచి
ధర్మపునన స్తమితుఁడగుఁడపనుఁడమ్మ॥ హత్కునకు సత్యమాధార మండ్రు
వ॥ అనినని యత్నుండిట్లనియె॥ [బుఘలు॥

ప్రా. క॥ ఏమిట శ్రోత్రియుఁడగుజను॥ నేమిటఁగడుమహిమవడయు నిమ్ముగఁబురుషుం
డేమిట సహాయయుతుఁడగు॥ నేమిట నగుబుద్ధిమంతుఁడేర్పడఁజెపుమా॥
వ॥ అనిన నతండిట్లనియె॥

ప్రా. క॥ శ్రుతమువలన శ్రోత్రియుఁడగు॥ నతుల తపోయక్తిఁగడుమహత్వమువడయున్
ధృతిచే సహాయయుతుఁడగు॥ నతిశయముగ బుద్ధిమంతుఁడగు బుధ సేవన్॥
వ॥ అనిచెప్పిన నన్నర దేవోత్తమునకు వెడియు నప్పగుషుండిట్లనియె॥

ప్రా. తే॥ ఏమి కతమున భూదేవుఁడెసఁగుదేవ॥ భావమున నాతనికి సాధుభావ మెన్ని
ధమున నగున సాధుత్వమెద్దానఁజెందు॥ మానుషుండగు నాతఁడేదానఁజెపుమ॥

ప్రా. చ॥ ఆనవుడు ధర్మజుండనియె నధ్యయనంబున దేవభావముం॥ గను నవనీసుప
ర్వుఁడధికప్రతిశీలత సాధుభావమా॥ తనికి విశిష్టవృత్తిదిగఁద్రావి య సాధు
వసంగనుండుకౌ॥ చనియతి లేక మృత్యుభయసంగతినాతఁడుమానుషుండగున్॥
వ॥ ఆనవుడు యత్నుండిట్లనియడిగె॥

నూ. తే॥ దేవభావంబు దెట్లుతత్రియులకొదవు॥ సత్పురుషులౌదు రేధర్మసరణివారు॥
మనుజభావంబువారి కేమాడ్కినమరు॥ చారలక సాధుభావమేవలనఁగలుగు॥
వ॥ నావుడు కుంతీనందనాగ్రజుండిట్లనియె॥

నూ. ఉ॥ వారికి దేవభావ మనవద్యశరాస్త్రకళావిభూతిఁజె॥
స్నారును సజ్జనత్వమదియ జ్ఞమునకలభియించు సేయెడన్॥
భీరుతమానుషత్వమనిపించును నార్తులఁబ్రోవకుండినన్॥
ధారుణిపై నసజ్జనతఁదాల్తురు వారలు నిక్కువంబుగన్॥

వ॥ అనిననయ్యజాతశత్రుని యతుండిట్లని ప్రశ్న మొనర్చె.

* నూ. క॥ యజ్ఞపుసామంబాకఁడెది॥ యజ్ఞంపుయజస్సువాఁగ నదియొకఁడెదియో॥
యజ్ఞమునొకఁడెదినడపును॥ యజ్ఞబెద్దానిమీఱకలరెడిఁజెపుమా॥

వ॥ అనియడుగుటయుఁబాండవ జ్యేష్ఠుండిట్లనియె॥

* నూ. క॥ యజ్ఞపుసామము ప్రాణము॥ యజ్ఞంపుయజస్సుచిత్తమైయలరెడు నా॥
యజ్ఞమునుఋక్కునడపును॥ యజ్ఞబాఋక్కుగడువకలరెడి వినుమా॥

వ॥ నావుడు నమ్మానపేంద్రు నద్వివృపురుషుండిట్లని ప్రశ్న మొనర్చె.

నూ. చ॥ అనిమిషతృప్తికారులకున బృదుమేటిఫలంబదెద్దిపే॥
ర్మినిఁచితృదేవతల్దనియమేలెదిగల్గు ధరాతలంబనకా॥
మనుజునకెక్కిసాధనముమానక కూర్చుఁబ్రతిష్ఠ సంతతిం॥
జనవర శ్రేష్ఠమెయ్యది పాసంగ నెటుంగవచ్చెపు మీయెడకా॥

వ॥ అనిన నజ్ఞనవల్లభుండిట్లనియె.

నూ. చ॥ అమరులఁదన్పువారలకు నబృదుమేటిఫలంబువృష్టిపే॥
రిమిఁచితృదేవతృప్తియలరించుభసాపవనాదివృద్ధిగో॥
సముదయయుక్తిసంతయునుసంఘటియించుఁబ్రతిష్ఠధాత్రిపై॥
సమరుచునుండుసంతతుల నారయఁబుత్తుఁడు మేలుసూడఁగకా॥

వ॥ అనవుడు నమ్మహాపురుషుండు వెండియుండిట్లని ప్రశ్న మొనర్చె.

◆ నూ. తే॥ ఇంద్రియసుఖంబులందుచునిలనుబుద్ధి॥ మంతుఁడయిసర్వభూతసమ్మతుఁ
డునగుచు॥ జనసమర్చితుఁడగుచునే జనుఁడుమనియుఁ॥ జచ్చినటువంటి
వాఁడగు జనవరేణ్య॥

వ॥ అనుటయు ధర్మనందనుండిట్లనియె.

* ఈ యజ్ఞమనునది జ్ఞానయజ్ఞముగాని కర్మయజ్ఞముగాదని సంస్కృతభారత
వ్యాఖ్యానమున వ్రాయఁబడియున్నది. కాఁబట్టి తదనుగుణముగా నీప్రశ్నోత్తరముల
కర్థముంజేసికొనవలయు.

◆ సర్వభూతసమ్మతుఁడు, జనసమర్చితుఁడు, అనఁగా డంభముకొఱకు బానా
దులుచేసి పలుపురచేతఁ గొనియాడఁబడువాఁడని సంస్కృతవ్యాఖ్యానముననున్నది
కాఁబట్టి పై రెండుశబ్దములను దదనుగుణముగ నర్థముంజేసికొనవలయు.

నూ. తే॥ వేల్పులకు సతిధులకును భృత్యులకును దనరఁబితృదేవతలకును దనకుఁజేర్చి
సేపురకుఁబంచికొనకుండు నెవ్వఁ డట్టి వాఁడుజీవచ్ఛవంబగు వసుధలోన

ప్రా. చ॥ విని మగుడంగ వాఁడు పృథివీపతిఁజూచి భరిత్రికంఁటెవేఁ

క నయగుదాని నాక సముకంఁటెఁగడుంబొడవైనదాని గా

డ్చునకును నెక్కుడై జవముపొంపిరివోయెడుదానిఁబూరికం

టెనుదటచైనదానిని ఘటింపఁగఁజెప్పుము నాకు నావుడు ॥

వ॥ అమ్మనుజో త్రముఁడయ్యెత్తో త్రమునకిట్లనియె.

ప్రా. ఆ॥ తల్లివ్రేఁగుసువ్వెధరణికంఁటెనునాక సముకంఁటెఁబొడవుజనకుఁడరయ

గాడ్చుకంఁటెమనగుగడుశీఘ్రగతిత్మణోత్కరముకంఁటెఁజింతకరముతటచ

వ॥ అనిన నంబరచరుండతనికిట్లనియె.

ప్రా. తే॥ మొనసినిద్రించియును గన్నుమూయదెద్ది పుట్టియును జేతనత్వంబువారయదెద్ది

యరయరూపుఁగల్గియు హృదయంబులేని దెద్దివేగంబుకతమున నెద్దివాదలు

ప్రా. తే॥ అనినఁగన్నుమూయదు సుప్తచయ్యుమీను పుట్టియును గ్రుడ్డుచేతనంబారయ

కుండు హృదయరహితంబు తారూప మేఱురయము కతనవర్తించునని

చెప్పెఁగొరవుండు॥

ప్రా. వ॥ అనిచెప్పిన నయ్యెత్తుండతనితోఁ దెరువునడచువానికి గోగార్జునకు గృహ

స్థానకు మృతిఁబొందినవానికి నెవ్వరెవ్వరు సట్టంబులనిన నప్పుడమితేఁడు

నిలుపురకుంగ్రమంబున సార్థంబును వైద్యుండును సద్భార్యయుఁ గృతం

బగుధర్మంబును బరమమిత్రంబులని ర్దేశించుటయు వాఁడువెండియునిట్లనె.

నూ. ఆ॥ అఖిలభూతములకు సతిధియెవ్వఁడుననా తనపుధర్మమెద్దితనరుమోక్ష

సాధనంబుదెద్దిజగమంతయును నెద్ది యేర్పడంగఁజెప్పుమిద్ధచరిత ॥

వ॥ అనవుడు యుద్ధిష్ఠిగుండిట్లనియె॥

* చ॥ ఆతిథిసమస్తభూతములకగ్నిగవామృతమౌ ఘృతాదులక

సతతముఁజేయుసోమమె సనాతనధర్మమదేచెలంగు నీ

క్షీతిపరుమోక్షపుంబద మొగింపుటియింపఁగఁజేయుమార్గమి

యతులితమై తనర్చు జగమంతయు వాయువు యక్షసత్తమా॥

* ఈ పద్యము సంస్కృతవ్యాఖ్యానముంబట్టి విపులముగ వ్రాయఁబడినది.

నూ వ॥ అనిచెప్పిన నమ్మహాపురుషుండు క్రమ్మరనిట్లనియడిగె.

నూ. తే॥ ఒకరుఁడెవ్వఁడు విచరించుచుండు నెవఁడు! జన్మమొందియు వెండియు జన్మ
మొందు! హిమయు నకుమంద దెయ్యదియేర్పడంగ! నన్నియునునుంచుటకుఁ
బాత్ర మైనదెద్ది॥

వ॥ అనుటయు నక్కురుకులొత్త ముండిట్లనియె.

నూ.క॥ ఇరుఁడొకరుఁడు విచరించును! జనియించునుగ్రమ్మ అంగఁజంచురుఁడు హిమం!
బునకగ్నిమందు సకలఁ! బును నుంసఁదగిన పాత్రై భూమియనంగి॥

వ॥ వారిచరుండు వెండియు నిట్లనియడిగె.

ప్రా. క॥ ఎయ్యదిధర్మపునకుఁగును! రయ్యదియాత్రయము కీర్తిమ్యగుమాగ్గం
బెయ్యదిసురలోకమునకు! నెయ్యదిసుఖములకు నిక్కయేర్పడఁజెపుమా॥

వ॥ అనియడుగుటయు.

ప్రా. క॥ అమరఁగదా ష్టిణ్యముధ! ర్కమునకుఁగుదురంక్ష కీర్తిమహిమ నెలపుదా!
నము సత్యము సుర పురిమా! ర్గము శీలము సంశ్రయము సుఖంబులకెల్లక॥

వ॥ అనియుధ్ధిష్ఠిరుంజెఱింగించిన వెండియు.

ప్రా. చ॥ నరునకు నాశ్శయ్యెవ్వఁడు ఘనంబుగ దైవికమైనచుట్టమె!
వ్వ రతనికింసదీయకు గువర్తన మేమిటనిర్వహించుభూ!
వర యతఁడేమిపూని యనవద్యతఁబొందు నెఱుంగఁజెప్పమీ!
వరుడుగనన్న నక్కురుకులాగ్రణియాతనితోడ నిట్లనుక॥

ప్రా. తే॥ ఆత్మజుఁడు సువ్వెపురుషున కాత్మయయ్యె! నాతనికిభార్యదైకమైనచుట్ట!
మతనిజేకపర్జన్యకతనఁజెల్లు! నతఁడుదానముఁగొనియాడి యతిశయిల్లు॥

వ॥ అనిన నయ్యచుర్యుండిట్లని పృచ్ఛంగావించె.

నూ. తే॥ ధనమునుగడింప మేటిసాధనమదెద్ది! ధనములంచున మేతైనధనమదెద్ది!
లాభములయందును త్తచులాభమెద్ది! సుఖములంచున వరమైన సుఖమదెద్ది॥

వ॥ అనుటయువారతుండిట్లనియె.

నూ. చ॥ ధనముగడింప నిచ్చులుచు దాత్యముమేలగు సాధనంబగుక!
ధనములలోన మేలు సతతంబున్రుతంబగుచుండు ధాత్రు నా!

శ్రీమహాభారతారణ్యపర్వమునందలి

యః సివవర్య లాభములయందు సర్వము తేమిమేలగుట ।

తానరుసుఖంబులందుఁడలపోయఁగఁ దుష్టి సమజసంబగుట ॥

ప్రశా. చ॥ అనఁని మేటిధర్మమగునట్టిదియెయ్యది యెట్టిదెప్పుడుం ।

గనియఁగఁబండియుండు పెసకఁబుగ నెయ్యది నిగ్రహించినట్ ॥

దనరుప్రమాదసిద్ధి నియతంబుగ నెవ్వరితోడిసంధియెం ।

దును వికలంబుగాదు పరితోష మెల్ల నుపన్యసింపజె ॥

చ॥ అని దివ్యుండు వలికిన నాదివ్య బోధనుండిట్లనియె.

ప్రశా. తే॥ వినుచుహింసయనఁగఁజనుమేటిధర్మంబు । యోగకర్మమెపుడు నానరఁబం

యుండుమనసుక్రొవ్వుఖండింపఁగా మోద । మెసఁగుసుజనసంధి యెడలదెం

ప్రశా. చ॥ అనిదెలిపిన నయ్యతుండు ధర్మనందనుతో మనుజుండెయ్యది పరిత్యజిం

సర్వజనప్రియుండును నిశ్శోకుండును సర్థవంతుండును సుఖియును న

ననిన సమ్మహాపతి యతనికిట్లనియె.

ప్రశా. తే॥ సర్వజనసమ్మతుండగు గర్వముడిగి । క్రోధ మడిచి శోకమనకుం గుమ

గాఁడు । వినవె యర్థాశ్యుండగు లోభ మొనర విడిచి తృప్తి వచ్చి

ఖ్యంబు తెరువుగాంచు ॥

చ॥ అనిన నాయతుండు మఱియునిట్లనియడిగె.

నూ. క॥ దానమ భూసురునందే । మా నట నర్తకులసేమియగు భృత్యులయం ।

దైనను సేమగు నృపులం । దైనఁబ్రయోజనమదేమియగు ధర్మసుతా ॥

చ॥ నావుడుఁ బూరుకులుండిట్లనియె.

నూ. తే॥ అవని గురునందుధర్మార్థమగును దాన । మదియునటనర్తకులనుయ శోర్థ మరయ

భృత్యులందును భరణార్థ మెసఁగుచుండు ! నవనిపాలురయఁ

భయార్థ మొనరు ॥

చ॥ అనిన సమ్మాయా విచక్షణుండిట్లని పృచ్ఛ మొనర్చె ।

నూ. క॥ జగమావృతమగుదేశను । దగదేనఁబ్రకాశమడఁగుఁద్యజియిం చెడువాఁ

డగుదేససఖులస్వగ్గం । బు గమింపఁగరాదు దేసఁబొలుపుగఁ జెవుమా ॥

చ॥ అనియడిగిన సప్పడమితేడతనికిట్లనియె.

నూ. తే॥ లోకమజ్ఞానమృతమగుఁ బ్రాకటముగఁ దమమునఁ బ్రకాశమలరదదగఁ
ద్యజించు॥ మిత్రముల లోభము ననుగమింపరాదు॥ సంగమునఁజేసి స్వస్థం
బెసంగ వినవె॥

వ॥ అనవుడునయ్యమరవకుండు పదంపడిప్రశ్నమొనర్చె॥

నూ. క॥ పురుషుఁడుమృతుఁడెట్లయ్యెడ॥ నరయఁగ రాష్ట్రంబుమృతమనయ్యెడ నెట్ల॥
ద్ధరశ్రాద్ధమెట్లమృతమగుఁ బరికింపఁగయజ్ఞమెట్లు పరఁగుమృతంచై॥

వ॥ అనిన ధర్మాత్మజుండిట్లనియె.

నూ. క॥ మృతుఁడగుదరిద్రపురుషుఁడు॥ మృతమనధిపరాష్ట్రమెన్నమృతసూత్రునిసఁ
యుతుఁడొదవనిశ్రాద్ధమునఁతతమును సవనంబుమృతము దక్షిణలేరుక॥

ప్రసా. తే॥ అనిన నతఁడు లోకమునకెయ్యదియుదిక్కు॥ జలమువన్నమానెద్దాన
సంభవించు॥ విషమనంగ నెయ్యది శ్రాద్ధవిధికినెద్ది॥ సమయమనిన నిట్లని
చెప్పెజనవిభుండు॥

ప్రసా. తే॥ సజ్జనులుదిక్కుసూపెయ్యాసర్వమునకు॥ నభముధరణియు జలమునన్నమ్ము
నుద్భు॥ వింశనెలపులు విషమగువిప్రధనము॥ లమరశ్రాద్ధకాలము బ్రాహ్మ
ణాగమంబు॥

వ॥ అనిన నయ్యత్తుం డమ్మహిపతి నిట్లనియడిగె.

నూ. క॥ తపమునకులక్షణంబెది॥ యుపమింపఁ దమఁబడెట్టు లొనరెడి తమయె॥
స్థిపలుకఁబడువివరింపుము॥ త్రపయనఁగానెద్ది పాండురాజకుమారా॥

వ॥ అనిన నద్ధర్మకోవిదుండిట్లనియె.

నూ. తే॥ తపమనఁగనైజగర్భవర్తనముదమము॥ నాఁగనుమ సూదమంబద్వంద్యముల
నోర్చు॥ టరయ తమనాఁగఁబరఁగునిద్ధరణియందు॥ వఱలుత్రపనా నకార్య
నివర్తనంబు॥

వ॥ అనిచెప్పిన నిద్ధరవరుండిట్లనియడిగె.

నూ. క॥ జ్ఞానమనఁగనెయ్యదియగు॥ మానుగ శమమనఁగనెద్ది మఱిదయ యన నే॥
జానునఁదగునది యోయమ॥ సూనుఁడ యార్జవమచెడ్డిచాప్పడఁజెపుమా॥

వ॥ అనినఁబాండవాగ్రజుండిట్లనియె.

నూ. తే॥ సరవితత్వార్థమెటుఁగుటజ్ఞానమాను॥ శమమునాఁగనుజ తప్రశాంతతయగు

దయయన సమస్తజీవసుఖాభిలాష। సర్వసమదితవృత్తియూర్జన ము సూపా
వ॥ నావుడు నమ్మహాపురుషుండు మఱియునిట్లని యడిగె.

నూ. తే॥ ఎవఁడు నరులకజయ్యశత్రువు వచింపు। పెద్దితదలేనితెగులయి యెసఁగ
చుండు। సాధునినెట్టఁడగును నసాధువనిఁగ। నెట్టివాఁడయి యుండ
భాత్రిశముఖ్య॥

వ॥ అనవుడు భరత రఘుండిట్లనియె.

నూ. తే॥ అలుకదుగ్జయశత్రువొనంత మొంద। నట్టితెగులులోభంబగు నఖిలభూత
హితుఁడు సాధున సాధునై యెసఁగుచుండు। నదయుఁడైనట్టివాఁడు మహాత్మ్యునిన॥

వ॥ యక్షుండుమఱియు నిట్లనియడిగె.

నూ. క॥ ఎయ్యదిమోహంబనఁజను। నెయ్యదిదగు మానవనఁగ నిల నాలశ్యం॥

బెయ్యదియగుశోకంబన। నెయ్యదియగుఁజెప్పవలయు నిద్ధవిచారా॥

వ॥ అనిన మానవేంద్రుండిట్లనియె.

నూ. తే॥ మోహమనధర్మమూఢత మొనయుచుండు। మానమాత్మాభిమానిత్వమకాను
సలస। భావమగుధర్మనిష్క్రియత్వంబుశోక। మనఁగనజ్ఞానమనిచెప్పనగును దేవ

వ॥ అనిచెప్పినవిని యతనినద్దివ్యుండు క్రమ్మఱ నిట్లనియడిగె.

నూ. క॥ మునుతెద్దానిని స్థైర్యం॥ బనిచెప్పిరదైర్యమెయ్యదనిచెప్పిరి నె।

మృనిస్సానంబన నెయ్యది। యెనయం దానంబనంగ నెయ్యదిచెలమా॥

వ॥ నావుడు నయ్యంమవశేషాపణుండిట్లనియె.

నూ. తే॥ స్థిరత నిజధర్మముననుంట చెల్లు స్థైర్య। మనఁగనింద్రియదమనఁబయమరు

దైర్య। మిలమనోమలినత్యాగ మెసఁగుస్సాన। మమరుభూతావనమె దాన
మమరవర్య॥

వ॥ అని యుపన్యసించిన నద్దేవోత్తముండు వెండియు నిట్లనియడిగె.

నూ. క॥ ఆరయఁగఁబండితుఁ డెవ్వఁడు। పురుషులనాస్తికుఁడవండు మూఢుం డెవఁ
డాఁ। బరఁగునెది కామమై మ। త్వరమన నెయ్యదివచింపుధరణీర మణా॥

వ॥ అనినఁ గుంతినందనుండిట్లనియె.

* నూ. చ॥ ఆరయఁగ ధర్మవేదిబుధుఁడౌ సురభూసురులందునమ్మిక॥

* ఈ పద్యము వ్యాఖ్యానము ననుసరించి పెంచివ్రాయఁబడినది.

బొరయనివాఁడు నా స్తికుఁడు మూర్ఖుఁడునుం దలఁపంగ వాఁడగుటఁ.

గరిమఁదనర్చుసంసరణకారణవాసనకామమెన్నని.

ద్ధరణిని మత్సరంబనఁగఁ దద్దయ మానసతాపమై తగుటఁ.

వ॥ అనవుడు నన్నరవోత్తము నాగురవోత్తముండిట్లని ప్రశ్నమొనర్చె॥

నా॥ తే॥ ఆవనిపాలవర యహంకారమన నెద్ది దంభమనఁగ నెద్దితనరుచుండు.

దైవమనఁగ నెద్దితగును జైశున్యమి నంగనెద్ది తెలుపు నలువుమీఱి.

వ॥ నావుడు రాజవరుండిట్లని వచియించె.

నా॥ తే॥ కరము నజ్ఞానమే యహంకారమగును దివిరిధర్మధ్వజంబునెత్తించునదియి.

దంభమగు దానఫలమగుచైవ మన్య నిందయే పిశునత్వమై నెగడుననిన॥

వ॥ వినియమ్మహాభూతంబు పదంపడి యిట్లని ప్రశ్నంబొనర్చె॥

నా॥ క॥ కామము నర్థముధర్మము వేమటును బరస్పరంబు వికటించుఁగదా.

యీ మెయిత్తైరుధ్యముఁగను నీమూఁటికి నెట్టులొక్కయెడఁ గూడుటగుట॥

వ॥ అనవుడుఁగౌతేయాగ్రజుండిట్లని యుపన్యసించె.

నా॥ క॥ ఒనరఁబరస్పరవశవ ర్తనధర్మముభార్యయునుబరఁగు నప్పుడుదా.

నొనఁగూడునొకటఁగూటామమునుకొనిధర్మార్థకామముల మూఁటికొగిట॥

వ॥ అనిన మఱియునిట్లని యడిగె.

నా॥ క॥ భరతకులదీప యక్షయి నరకముప్రాప్తించుదేన నరునకునీ వా.

వరప్రశ్నమునకువెనను త్తరమునువాక్రువ్వుమనిన ధరణిపుండనియెట॥

నా॥ పీ॥ దీనతయాచింబితిరిగెడు భూదేవుఁడనయంతనాహ్వనమొనరఁజేసి

యటువెన్నశేదని యనువు నెవ్వండువాఁడత్యయనరకంబు ననుభవించు

ధర్మశాస్త్రముల వేదముల విప్రుల దేవతలఁ బితృదేవతాధర్మములను

నెవఁడుమిథ్యయటంచును వచించునాతండు నత్యయనరకంబు ననుభవించు

ధనముగలిగియులోభంబుఁదగిలిదానభోగవర్జితుఁడగుచు నెప్పుడు నెవండు

పదఁపడియు శేదటంచునుబలుకువాఁడు నక్షయంబగునరకంబుననుభవించు.

వ॥ అనవుడునమ్మవోకారుండిట్లనియడిగె.

నా॥ క॥ కులముననో క్రుతముననో వెలయన్న్యాధ్యాయముననో వృత్తంబుననో.

కలిగెడుబ్రాహ్మణ్యమదెం! మల దీని వినిశ్చితంబుఁదోఁపఁగఁజెపుమా॥

వ॥ అనిన సతండిట్లనియె॥

నూ॥ క॥ విను కలమధ్యయనము శ్రుత॥ మును గాదిలఁ గారణంబుభూసురతకు నె
మ్మినిజననుతమగువృత్తం॥ బసఘాకారణము నందియంజేమిటికి॥

నూ॥ తే॥ యత్నమున వృత్తమునుబ్రోవనగునునదియు॥ నవనినురుఁదోపిఁకాఁడి
నగునుగరము॥ తీణవృత్తుండుగామి నతీణుఁడగును॥ వృత్త సహతు
హతుఁడగు నెంచిమాడ॥

నూ॥ చ॥ శ్రుతులుపఠించువారు నఁచూప్పడఁజెప్పెడువారు నన్యమా॥
తీతఁగలశాస్త్రసంతతులఁజింతయొనర్చెడువారు నందఱు॥
సతతముమూఢులుకావ్యసన సంయుతులౌదు రెవండుసత్పథ॥
స్థితుఁడగుచుంగ్రియాకలనఁదేరెడునాతఁడె పండితుండుగు॥

నూ॥ తే॥ వృత్తమునుబాసి నాలుగుపేదములను॥ జదివినను బాదజనకంఠుఁ గొడువ
యతఁడు॥ సాగ్నిహూత్రుండు దాంతుఁడైనయెలరు నెవఁడు॥ వాఁడెపో నీక
వంబుగ బ్రాహ్మణులందు॥

వ॥ అని వాక్కుచ్చిన సప్తయచ్చరుండు క్రిష్ణుఁడనిట్లనియడిగె॥

నూ॥ తే॥ ఏకపాండుఁ బ్రియంవదుం డేమిపాండు॥ ఏమృతేతంబుగఁబనిసేయునుమ
తుండు॥ యేమిపాండునుడెలుపు మవేకమిత్తుఁ॥ డేమిపాందంగల్గ
ధర్మేషణుండు॥

వ॥ అని యడుగుటయు సయ్యోడయండిట్లని నుడివె॥

నూ॥ తే॥ ప్రియవచనవాదిప్రియుఁడగునయముమీఱ॥ నరసిపనిచేయువాఁడు జయఁ
నాండు॥ గడఁకబహుమిత్త్రకరుఁడుసుఖంబువడయు॥ ధర్మరతుఁడైన
దు సద్గతినిగాంచు॥

వ॥ నావుడు సమృహచతురుండు మఱియు నడిగె॥

నూ॥ క॥ ముదమందు నెవ్వఁ డచ్చెరు॥ విది యెయ్యదిపంథ వార్తయెది యీనాల్గ
విదితంబుగవచియింపుము॥ బ్రదుకుదురవ్వలను నీదుబాంధవులనినక॥

నూ॥ తే॥ దివసభాగంబులందు నైదిటనుగాని॥ యాటిటనుగానియాత్మగృహవ

శాకమైనఁబచనఁబొనర్చికొం చస్పణియగుచు! నప్రవాసీయనగు
లాఁడె యగుఁ బ్రమాది॥

సూ. క॥ దినదినమును భూతంబులు! సను మృత్యువు సదనమునకు సరగఁజేసిం॥
చినయవి దలఁచు స్థిరశ్చము! గనఁగా నాశ్చర్యమింతకన్ననుగలదే॥

సూ. చ॥ నిలువదు తర్కముకా శ్రుతులనేకమతౌ మునులెందఁదెందఁ
గలరు ప్రమాణమంచుమదిఁగైకొననౌ మతమెట్టివానిదో
యలవుగధర్మతత్త్వము గుహంతరమందుననుండుఁ గావునకా
దెలిసినపెద్ద తెట్టిసరణిఁజరయ్యది పంథ చూడఁగక॥

సూ. మ॥ ఆలరన్మోహమయాజ్ఞచౌండఘటమందంభోజమిత్రాగ్నిచే
విలసద్రాత్రి దినేంధనంబుల నొగి న్వేల్గింబి మాసర్తుసం
జ్ఞుల దర్శిపరిఘట్టనంబులను సేకాలంబు భూతంబులకా
బూలివోకుండఁగ వండుఁ గాలుఁ డిదియేపో వారయై యుప్పెడుక॥

ప్రా. వ॥ అనిన యనంతరంబు యద్విప్యండతనితోఁ బురుషశబ్దనాచ్యుండెట్టివాఁడు
మఱియు సర్వధనియగువాఁ డెవ్వండు నిశ్చయింపుమనినఁచాండవ జ్యేష్ఠుం
డిట్లనియె॥

సూ. క॥ దిలముట్టిధరణిమంతట! నివిడి మెఱయుచుండు నెవ్వనియశోరమ య
ట్టి శిష్టచరిత్రుఁడు య! తువరా పురుషుండునాఁ బ్రకాశతనాండుక॥

ప్రా. ఆ॥ ప్రియము నప్రియంబుఁ బెల్లగుసౌఖ్యదుః! ఖములుభూతభావికార్యములును
నెవ్వనికి సమంబులివి సర్వధనియనఁ బరఁగుఁజువ్వె యట్టిభవ్యుండనఘ॥

ప్రా. వ॥ అని పవరించినవిని యుద్ధిష్ఠిరుదెసఁబ్రసాద మహితంబైన యవలోకం
నిగుడ నయ్యతునరుండు మహాత్మా మదీయంబులైన ప్రశ్నంబుల
సదుత్తరంబులిచ్చితివి నీవలనంబ్రతుండనైతి నీ తమ్ములందొక్క
బులిచ్చేద నడుగుమనిన నతండు.

ప్రా. సీ॥ శ్యామాంగు నారక్తజలరుహనేత్రు సాలప్రాంకు సున్నత
నకులుని బ్రతికిపు నావుడు యక్షుండు భీమఫల్గును లతిక
ప్రియులునీకెంతయుఁ బృథివీశ ఏరిపో నొకనిఁ గోరక

శ్రీమహాభారతారణ్యపర్వమునందలి యక్షప్రబలి

తనుఁడుధర్మాత్మజుఁడనియెనుమాతండ్రియగుపాండునిభునకుమగువలె
రందుఁగుంతిఁకొడుకులైనమువ్వరిలోన నేరుబ్రదికినాఁడ నింకమాద్ర
తనయులిరువురందుఁడగ నొకరుండిట్లు బ్రతుకవలదె చెప్తమ పాడితెలుఁ

ప్రా. ఆ॥ ధర్మనందనుండుధర్మాత్ముఁడనియెట్లు దగిలిజగమునన్నఁబొగడుచుండ
నట్టియేనుధర్మహానికిసోర్వఁ జు మ్మింతవచ్చెనేని యింతనిజము॥

ప్రా. వ॥ అనిన నీదైనధర్మజ్ఞతకుమెచ్చిత నీ తమ్ములందఱు లబ్ధజీవితలయ్యెడుమని
నాక్షణంబ విగతక్షుత్పిపాసులై యన్నలువురు నిద్రవోయి మేల్కొనిన
సమర్థితులైనంజూచి విస్మితుండై ధర్మజుండిట్లనియె-

ప్రా. చ॥ నినునొకయక్షమాత్రుఁడుగ నెమ్మది నమ్మఁగనేర నియ్యెడక
జనసుత నీవు నిక్కముగ శక్రుఁడవో పురసూదనుండవో
యనలుఁడవో సమీరుఁడవో యిట్లులుగాక జగన్నతుండు మ
జ్జనకుఁడుధర్మదేవతవో సత్యపఁ జెప్పము నాకునేర్పడక॥

వ॥ అనిన నమ్మహాత్ముండు మందస్మితాననుండై యిట్లనియె.

ప్రా. మత్తకోకిల॥ ఏనుధర్ముఁడఁ జుప్పి రాజకులేంద్ర సత్యము శౌచము
దానముం దమము శమంబునుదాంతియుకయశముబలి
జ్ఞానయుక్తియు నాదుమాత్తులు సమ్మదంబుననిష్ఠ మ
త్సానును తమధార్మికున్నినుఁజూచువేడుక వచ్చితి॥

యక్షప్రశ్నములు సమాప్తము.

శుద్ధపత్త్రము.

పుట	బంతి	తప్పు	ఒప్పు.
4	7	నుంపఁదగిన	నుంపందగిన
6	1	యందు నరొగము	యందున రొగము
6	12	నమ్మహాపతి	నమ్మహీపతి
7	2	లోభము ననుగమింప	లోభమునను గమింప
7	5	నెట్లు	నెట్టి